

Мр ДОЈЧИЛ ВОЈВОДИЋ (Нови Сад)

VERBA DICENDI У ПЕРФОРМАТИВНОЈ УПОТРЕБИ (покушај семантичке интерпретације)

У овом раду ми се нећемо бавити свим глаголима говорења, већ само онима који подлијежу перформативној (перформатив, перформативни - од лат. *performo* = "дејствовати", "чинити", "поступати") употреби, тј. само онима чијим изговарањем адресант (говорник) врши њима одговарајућу радњу, односно говорни чин. Да би говорни чин, односно исказ био перформативан, тј. да би био еквивалентан радњи (у смислу *dictum=factum*) адресант мора да се придржава "перформативне формуле", која подразумијева употребу одређеног броја глагола *verba dicendi* (било експлицитну било имплицитну) у 1. лицу јединице имперфективног презента индикатива (исп. Војводић 1997б).¹

Наш задатак ће бити да наведене глаголе опишемо и сврстамо према њиховим основним семантичким компонентама у одговарајуће лексичко-семантичке групе говорних чинова. Ријеч је о следећим групама перформативних исказа, односно илокутивних чинова.²

---

¹ О критеријима разграничења перформативних и неперформативних глагола *verba dicendi* (на материјалу руског језика) вид., нпр.: Гловинска 1993; Апресјан 1995: 147-148, 199-241; исп.: Бондарко 1990: 36-37; Падучева 1996: 161-166; Петрова 1997; исп. такођер Серл 1991: 111-132, напосе 126-127; Остин 1994: 80-109, 167-185.

² Ово питање смо већ раније дотакли (у општим цртама) у реферату "Сѣрукѣу-ра, функции и значения славянских перформативов", прочитаном на међународном научном скупу у Иванову (вид. Војводић 1998). Наш модел семантичког описа перформативних глагола близак је по неким елементима моделу који се користи у Гловинска 1993.

Овдје нећемо наводити све примјере (начине) испољавања перформативности, већ само оне који представљају "канонске" (директне експлицитне) перформативе, јер су они због своје репрезентативности најподеснији за дубље сагледавање лексич-

1. **Саопштења.** Групу илокутивних чинова саопштења можемо представити следећим исказом: (1) *Саошћийавам вам да се нисмо усїјели договорићи са власћима.* Овај чин (чинови) може се реализовати не само помоћу глагола *саошћийаваћи* већ и помоћу других глагола говорења са истом или сличном семантиком, као што су: *закључиваћи, изјављиваћи, исћицаћи, усћврћиваћи, констїаїоваћи, найомињаћи, обавјешћиваћи, информисаћи, објављиваћи, їримјећиваћи, їрозлашаваћи, (їр)оцјењиваћи, резимираћи.* У основи сваког саопштења је семантички конструкт (компонента) "желим" ("да пружим информацију"), с тим да адресант обраћа (усмјерава) адресатову пажњу на себе или на информацију (суд) о чињеницама и догађајима који би могли (за)интересовати адресата, заузимајући при томе (у складу са ситуацијом) одређени став, изражен одговарајућим перформативним глаголом, којим се прецизира наведени илокутивни чин.

2. **Именовања и постављања** <на дужносћи>. Ова група илокутивних чинова реализује се глаголима као што су: *додјељиваћи* <звање>, *завјешћа(ва)ћи, именоваћи, крсћићи* (даваћи име), *оїуномоћиваћи, їосвећиваћи* <у їајну>, *їосћављаћи* <на їоложај, на дужносћ>, *їроизводићи* <у виїеаза>, *унаїрећиваћи* <у чин генерала и сл.>. Можемо запазити да у основи перформативног исказа као што је (2) *Посћављам їе на дужносћ министрa сїољних їослова* (= *Именујем їе министрoм...*) и њему сличних исказа (чинова) лежи давање (додјељивање) имена адресату, што подразумијева његову будућу идентификацију или, пак, његово вршење будућих обавеза и дужности које му се датим чином (чиновима) додјељују или повјеравају.

3. **Увјеравања и потврде** као илокутивни чин(ови) реализују се помоћу глагола као што су: *клећи се*³, *їоїврћиваћи, увјераваћи.* У осно-

ко-семантичког аспекта глагола говорења у датој употреби. У вези с тим напоменимо да се поједини перформативни глаголи у одређеним случајевима употребљавају најчешће безлично (као индиректни експлицитни перформативи), што обично зависи од функционалног стила у ком се употребљавају; исп. примјере (2) и (21), који представљају модификоване варијанте типичних индиректних перформативних исказа без формално израженог адресанта, а често и без адресата, без обзира на то што је он присутан (*Посћављаїе се на дужносћ министрa..., Х се їосћавља на дужносћ министрa...; Назраћуїеїе се їовељoм..., Х се назраћуїе їовељoм...*).

Такође, нећемо се бавити семантичким разликама између перформатива у ужем смислу (глагола говорења као што су *захваљиваћи, захћиїеваћи, клећи се, молићи, нарећиваћи, одрицаћи се, обећаваћи, їозиваћи, їохваљиваћи, савјешћоваћи, саошћийаваћи* и сл.) и *їерформайива* у ширем смислу ("їолуїерформайивних" глагола као *шїо су даваћи* <оїказ, ријеч и сл.>, *додјељиваћи* <звање>, *ослобаћаћи, їосћављаћи* <на дужносћ>, *їрекидаћи* <односе>, *їримјећиваћи, сїављаћи* <свеїо>, итд. који по свом основном значењу не припадају глаголима говорења, тј. нису семантички мотивисани компонентом "говорити", али могу да се употребе као перформативи); исп. Ампресјан 1995: 148.

³ Овај глагол може да има и значење преузимања обавезе (ако је предикат у пропозицији футурално детерминисан); исп. примјер (5).

ви ове групе чинова је, поред истог семантичког конструкта који имају саопштења, семантичка компонента "заиста", с тим да адресант врши притисак на адресата да његову информацију прихвати као исправну (истиниту), о чему свједочи и слједећи примјер: (3) *Увјеравам те (кунем ти се) да ти воју тијну нисам никоме одао.*

4. **Признања** се реализују помоћу глагола *кајајати се* и *признавати*. Нпр.: (4) *Признајем ти да сам ја крив за то што се ти сједница није одржала (јер сам предузео све да до ње не дође).* У основи овог чина је семантичка компонента "искрено", која подразумева говорничково отворено изношење личног става (оцјене), односно истине о догађајима и чињеницама, директно везаним за њега и његова емоционално-психичка стања, лоше поступке и намјере како из садашњости тако и из ближе или даље прошлости.

5. **Обавезе и обећања** могу да се реализују помоћу глагола *гарантовати*, *заклињати се* <*давати заклетву*>, *јамчити*, *клетати се* <*кунем се да ћу*>, *обавезивати се*, *обећавати* <*давати ријеч*>. Нпр.: (5) *Обавезујем се да ћу сносити све трошкове око њиховог издржавања;* (6) *Обећавам ти да ћу ти купићу књигу.* У основи наведених илокутивних чинова су семантичке компоненте (у овом случају везане за адресанта) "хоћу" ("намјеравам") и "мора(м)", што, заправо, значи да адресант мора испунити (или мора барем настојати да испуни) преузете обавезе, без обзира на могуће потешкоће или препреке.

6. **Предсказивања** се реализују помоћу глагола *предвиђати* и *предсказивати*. Нпр.: (7) *Предсказујем ти да те у скорој будућности очекује срећан живот.* За овај чин карактеристична је семантичка компонента (претпоставка) "можда" / "могуће" ("вјероватно"), с тим што се адресату даје на знање шта га у будућности може очекивати (без обзира на то да ли ће он због тога нешто предузимати или не).

7. **Упозорења** се реализују помоћу глагола *ојмоњати* и *ујозоравати*. Нпр.: (8) *Ујозоравам те да би могао изгубити посао, ако не будеш долазио тачно на време.* За овај чин карактеристична је иста семантичка компонента као и код предсказивања - "можда" / "могуће" ("вјероватно"), с тим што се адресату даје на знање да га у будућности могу очекивати негативне посљедице, у случају да не (из)врши одређену будућу радњу, или, ако не поступи онако како му је предложио адресант.

8. **Забране // дозволе** се реализују помоћу глагола *забрањивати*, *сјављати* <*забрану, вјето*>, // *дозвољавати*, *допуштајати*. Нпр.: (9) *Забрањујем ти да изађеш из куће.* // (10) *Дозвољавам ти да изађеш из куће.* У основи забрана је семантичка компонента (везана за адресата) "не смије се", односно циљ - спречити нежељену радњу, док је код дозвола, које се граде "поништавањем" забрана, супротно: семантичка компонента "смије се", а циљ - не спречити радњу.

9. **Захтјеви и наредбе** се реализују помоћу глагола *захтїијевати*, *инсистїрати*, *зайовиједати*, *налагати*, *наређивати*, *обавезивати* <*обавезујем тїе*>, *їроїисивати*. Нпр.: (11) *Захтїијевам од тїебе да їо-сао доведеш до краја*; (12) *Наређујем тїи да одмах наїустїиши собу*. У основи и захтјева и наредбе је семантичка компонента "мора се" (поред компоненте "желим"), с тим да је код захтјева адресант увјерен да има право да врши притисак, инсистирајући да адресат изврши будућу радњу, док код наредбе адресант априори располаже правом на изражавање воље (заповиједи), коју адресат без поговора мора извршити. Другим ријечима, ова два чина се разликују с обзиром на статусе моћи (ступене субординације) адресанта и адресата у њима.

10. **Молбе** се реализују помоћу глагола *заклињати* <*заклињем тїе*>, *молити* (*умољавати*, *обраћати се са молбом*), *їреклињати*. Нпр.: (13) *Молим тїе да ми їомоћнеш сїремїи исїиї*. У основи овог чина, поред семантичке компоненте "желим", значајна је компонента "може" ("не може"), која се односи на добровољни адресатов избор да (из)врши или не (из)врши одређену будућу радњу, при чему се, као и код захтјева, даје предност (из)вршењу радње (у корист адресанта).⁴

11. **Позиви⁵, предлози и савјети** се реализују помоћу глагола *аїе-ловати*, *звати*, *обраћати се*, *їозивати*, *їрозивати*, *изазивати*, *їред-лагати* (*нудити*), *їрейоручивати*, *савјетїовати*. Нпр.: (14) *Позивам тїе да доћеш код мене*; (15) *Предлажем тїи да їослије ручка їоїијемо їо чашу вина*; (16) *Савјетїујем тїи да се добро исїаваи*. У основи ових чинова је иста семантичка компонента као и код молбе - "може" ("не може"), која се односи на добровољни адресатов избор да (из)врши или не(из)врши одређену (предложену) будућу радњу (која је у директној вези са жељом адресанта), при чему се даје предност адресатовом (из)вршењу радње, али сада, за разлику од молбе, у првом реду, у његову корист.

12. **Слагања // неслагања, о(п)кладе и порицања** као илокутивни чинови реализују се помоћу глагола *їодржавати*, *їоїушїати*, *їрїсїајати*, *саглашавати се*, *слагати се// кладити се*, *не їрїсїајати*, *не слагати се*, *оїовргавати* (*деманиїовати*), *осїоравати*, *їорицајати*, *їрїесїовати*. Нпр.: (17) *Слажем се с їобом да смо наш несїоразум їрїебали ријешити на дружи начин*. // (18) *Не слажем се с їобом да он није у сїању да брине сам о себи*; (19) *Кладим се с їобом да он неће доћи на сасїанак*. У основи ове групе илокутивних чинова је позитивна или негативна реакција адресанта на претходну тврдњу, предлог или поступак адресата.

⁴ О семантичкој разлици између захтјева и молбе вид., нпр., Апресјан 1969: 22.

⁵ Исп. Гловинска 1993: 185-187, 192-193, гдје овај илокутивни чин припада истовремено двјема групама говорних (перформативних) чинова ("призови" и "апеллатив"); исп. код истог аутора и "приглашения" у оквиру израза етикеције.

13. **Осуде // похвале и опраштања** реализују се помоћу следећих глагола: *кажњавајџи, окривљавајџи, осуђивајџи, ѓроклињајџи // бла̀госиљајџи⁶, на̀грађивајџи, одавајџи <ѓризнање>, одобравајџи, (о)ѓрашијајџи, ослобађајџи, ѓохваљавајџи*. Нпр.; (20) *Осуђујем ѓивоје јучерашиње ѓонашање на сасѓанку (као неумјесно)*. // (21) *На̀грађујем ѓе ѓовелом за одличан усѓјех у учењу*; (22) *Оѓрашијаам ѓи све увреде које си ми нанио*. Наведени чинови садрже семантичке компоненте "лоше" или "добро", односно изрицање оцјене (негативне или позитивне), охрабрења / обесхрабрења или, пак, заузимање толерантног става према лошим поступцима које је извршио адресат.

14. **Одбијања, отказивања и одрицања** реализују се помоћу глагола *давајџи <осѓавку, оѓказ>, искључивајџи, одбаѓивајџи, одбијајџи, одрицајџи се, одусѓјајајџи, оѓказивајџи, оѓѓуиѓјајџи (давајџи оѓказ <дајем ѓи оѓказ>), ѓовлачијџи <ријеч>, ѓрекидајџи <односе>, раскидајџи <односе>, смјењавајџи, укидајџи*. Нпр.: (23) *Дајем осѓавку на ѓоложај минисѓра ѓросвјетје*; (24) *Одусѓјајем од службеног ѓуѓа у Пољску*; (25) *Одбаѓујем ѓвој ѓредлоѓ да се смијени дирекѓор*. За дате чинове карактеристична је семантичка компонента "не желим" ("нећу") <више>/"немам намјеру" (која је везана, као и код обећања и обавезе, за адресанта), с тим што адресант својим говорним чином (у овом случају с негативним предзнаком) мијења (поништава, прекида) дотадашње стање и односе са адресатом.

15. **Изрази етикеѓије** (*жеље, захваљавања, извињења, изјаве саучеиша, ѓоздрави, ѓредсѓављања, чесѓиѓјања*) као илокутивни чинови реализују се помоћу глагола *жељеѓи, захваљавајџи, извињавајџи се <молијѓи за оѓроишај>, изјављавајџи <саучеише>, оѓрашијајџи се, ѓоздрављајџи, ѓредсѓављајџи, чесѓиѓјајџи*. Нпр.: (26) *Захваљујем ѓи на свему шѓо си учинио за мене*; (27) *Чесѓиѓјаам ѓи Нову ѓодину и желим ѓи сваку срећу и добро здравље*. За наведене изразе (формуле) карактеристично је конвенционално језичко понашање у коме доминантну улогу има семантичка компонента "желим" <ти добро>, тј. општеприхваћена (у правилу вербализована) реакѓија адресанта у разним (соѓијално условљеним) ситуацијама учтивог опхођења са адре-

⁶ Овај глагол (као и глагол *ѓроклињајџи*) неки аутори разматрају у оквиру перформативних изрза етикеѓије (вид. Вјежбицка 1985: 271-272). Нама се чини да се дати перформатив може посматрати као израз етикеѓије само ако се употребљава као обавезни поступак у оквиру устаљеног обреда са унапријед строго прописаном процедуром; исп. следећи примјер (гдје адресант уз изговарање ријечи крсти адресата): *Бла̀госиљаам сине, ѓебе и ѓивоју будућу жену*. Међутим, чак и у овом случају битну улогу има сложена семантичка компонента наведеног глагола - "одобравам и похваљујем"; у зависности од ситуације семантичка структура таквог перформатива може да се прошири са компонентама као што су "веома ѓијеним", "захваљујем", "подржавам", "слажем се", "желим" и др., што имплиѓира могућност његовог разматрања у оквиру разних лексичко-семантичких перформативних група (модела).

сатом, односно довођење адресата (на примјерен начин и у складу са датом ситуацијом) у везу са актуелним (прошлим, садашњим или будућим) догађајима или чињеницама.⁷

Лексички ограничену групу глагола *verba dicendi* ми смо овдје "разбили" на више (петнаест) подгрупа, с циљем да подробније опишемо њихова основна семантичка обиљежја. Наравно, број подгрупа могао је бити и већи, посебно ако се узме у обзир да се поједини глаголи по својим значењима могу сврстати у различите подгрупе. Исто тако, њихов број може да буде и далеко мањи од понуђеног, нарочито ако се као полазни критеријум узме карактер интенционалних односа адресанта према адресату и садржају исказа у ком се употребљавају наведени глаголи. У складу са тим односима могуће је издвојити три типа перформативних ситуација: (1) подстицај (адресата) на вршење радње, што се реализује глаголима са проспективном семантичком валентношћу, као што су *дозвољавати*, *зобраћивати*, *захтијевати*, *молити*, *наређивати*, *позивати*, *предлажати*, *савјештовати*, *ујозоравати* и сл.; (2) преузимање обавезе (од стране адресанта), што се реализује помоћу глагола (такођер са проспективном валентношћу) *заклињати се*, *јамчити*, *обавезивати се*, *обећавати* и сл.; (3) упознавање (обавјештавање, давање на знање) адресата са актуелним догађајима или чињеницама, што се реализује глаголима са разноврсним семантичким обиљежјима (гдје семантичка валентност није начелно ограничена као у претходна два случаја, односно гдје је веома често могуће један те исти глагол употребити како проспективно тако и ретроспективно)⁸; *закључивати*, *изјављивати*, *најомињати*, *обавјештавати*, *саопиштавати*; *пошврћивати*, *увјеравати*; *демантовати*, *кладити се*, *подржавати*, *пројесивовати*, *слажати се* <не слажати се>; *блажосиљати*, *одобравати*, *окривљавати*, *ошрашијати*, *осуђивати*, *проклињати*; *кајати се*, *признавати*; *предвиђати*, *предсказивати*; *желећи*, *захваљивати*, *извињавати се*, *изјављивати* <саучеиће>, *ошрашијати се*, *поздрављати*, *представљати*, *честитати* итд. Ова три типа ситуација се могу посматрати и као својеврсна функционално-семантичка микропоља унутар заједничког поља перформативности.

Основна семантичка компонента датих глагола у перформативној употреби јесте компонента комуникативне намјере (интенционалности) "хоћу" (са своје двије реализације "желим" и "намјеравам"), што се одражава и у перформативној формули (илокуцији), било експлицитно било имплицитно. Поред ове компоненте важна је и компо-

⁷ Више о изразима етикеције (тзв. бехабитивима) вид., између осталог, у Формановска 1982; исп. Поповић 1997; исп. такође Личен 1997.

⁸ Подробније о ограниченој семантичкој валентности вид. Ивић 1970; исп.: Апрејан 1995: 380-381; Војводић 1997а: 174-175.

нента претпоставке, коју садрже обиљежја (као "субкомпоненте"), повезана с односима (валентношћу) илокуције и пропозиције исказа. Ријеч је о сљедећим семантичким обиљежјима: "може се" / "не може се", "смије се" / "не смије се", "мора се", "треба" и сл. Све наведене компоненте, односно обиљежја имају свој лексички одраз (израз) у модалним глаголима (*хѳѳеѳѳи*, *моћи*, *смјеѳѳи*, *мораѳѳи*, *ѳѳребаѳѳи*), што је посебно карактеристично за српски језик⁹. Управо ови глаголи (као и њихови неглаголски еквиваленти), захваљујући својој семантичкој валентности, често чине саставни дио конструкција са глаголима говорења, које представљају индиректне (експлицитне) перформативе (вид. Војводић 1999).

Додајмо на крају да све што смо рекли за српски језик важи како за друге словенске језике тако и за све несловенске језике. Другим ријечима, семантичка интерпретација перформативних глагола, односно перформативних исказа има универзални карактер.

Према нашем увиду лексикографски статус (опис) глагола *verba dicendi* није ријешен на задовољавајући начин, ни у српском ни у другим словенским језицима (и не само словенским). Рјечници би требало да садрже детаљнији опис ових глагола, што подразумева у првом реду њихово издвајање (означавање) с обзиром на обиљежје перформативности, као и разграничење перформативних глагола говорења и неперформативних глагола говорења а поред тога и навођење свих случајева њихове (посебно перформативне) употребе са одговарајућим примјерима на нивоу исказа (реченице).

Иако овдје нисмо анализирали сваки перформативни глагол засебно, већ само њихова општа (заједничка) семантичка обиљежја са становишта припадности одређеној групи илокутивних чинова, проучавање датих глагола са овог (лексичко-семантичког) аспекта може послужити не само као полазни материјал за њихову лексикографску обраду већ и као основа за њихово разматрање са других аспеката, као што су синтаксичко-семантички, функционално-граматички и прагматичко-стилистички, који не само да не одржавају велики степен језичке универзалности већ су погодни (посебно кад је ријеч о синтаксичко-семантичком и прагматичко-стилистичком аспекту) за кон-

⁹ У сјевернословенским језицима поред датих глагола посебно мјесто у том погледу заузимају њихови лексички (неглаголски) еквиваленти; исп., нпр., рус. *можно/нелзя* (=смѳѳ /не смѳѳ), *быть должным* (=приходиться), *нужно, надо*; пољск. *wolno/nie wolno* (=смѳѳ /не смѳѳ), *powinien być* (=musieć), *trzeba*.

О семантици глагола *хѳѳеѳѳи* (*хотѳѳѳ*) вид: Иљушина 1986; Апрејан 1995: 434-452; исп. Војводић 1996. О глаголу *мораѳѳи* у српском језику вид., нпр., Пипер 1997: 147-156. О глаголу *ѳѳребаѳѳи* у српском језику вид., између осталог, Кордић 1997; исп.: Ивић 1972; 129 и д.; Ђукановић 1994: 119-122; Танасић 1995-1996.

трастивну анализу и налажење *differentia specifica quid sit* како међу сродним (у нашем случају словенским) тако и међу мање сродним и не-сродним језицима.¹⁰

ЛИТЕРАТУРА

Апресјан 1969: *Айресјан, Ју. Д.* Толкование лексических значений как проблема теоретической семантики. // Известия АН СССР: Серия литературы и языка, т. XXVIII, вып. 1, с. 11-23.

Апресјан 1995: *Айресјан, Ју. Д.* Избранные труды, том II: Интегральное описание языка и системная лексикография. М.: Школа "Языки русской культуры".

Бондарко, 1990: *Бондарко А. В.* (отв. ред.), Теория функциональной грамматики: Темпоральность. Модальность. Л.: Наука.

Вјежбицка 1985: *Вјежбицка, Анна.* Речевые акты. - В сб.: Новое в зарубежной лингвистике, вып. XVI: Лингвистическая прагматика. М.: Прогресс, с. 251-275 [=Anna Wierzbicka. Acts of speech. -In: A. Wierzbicka. Semantic primitives. Frankfurt-am-Main: Athenäum, 1972, p. 122-146]

Војводић, 1996: *Војводић, Дојчил.* Волунтативна конструкција 'хоћу/нећу +да+презент' у српском језику и њени еквиваленти у руском и пољском. - У: *Kontrastivna jezička istraživanja: (V simpozijum), Novi Sad: Filozofski fakultet, str. 173-185.*

Војводић, 1997а: *Војводић, Д.* Перформативы как периферия ФСП футуральности в русском языке в сопоставлении с сербским. - В сб.: Сопоставительные и сравнительные исследования русского и других языков: (Доклады) (отв. ред. Б. Станкович) [=IV Международный симпозиум МАПРЯЛ, Белград-Нови-Сад, 8-10 октября 1996 г.]. - Београд: Славистичко друштво Србије: Филолошки факултет, с. 171-178.

Војводић 1997б: *Војводић, Дојчил.* Перформативни искази као резултат међусобне условљености лексичких и граматичких значења глагола. // Научни састанак слависта у Вукове дане, 26/2, стр. 129-140.

Војводић, 1998: *Војводић, Дојчил.* Структура, функции и значења славјанских перформативов. // Тезиси докладав и соообщений I Международной школы-семинара (Иваново, 26-28 мая 1998 г.), Иваново: ИГХТУ, с. 7-8.

Војводић 1999: *Војводић, Д.* Перформативные высказывания (прагматико-стилистический аспект).- В сб.: Пути и средства формирования языковой и речевой культуры (отв. ред. Л.Н. Михеева) [=I Междуна-

¹⁰ Рукопис чланка прочитала је др Душанка Мирић и дала веома корисне приједбе, на чему јој аутор топло захваљује.

родная школа - семинар, Иваново, 26-28 мая 1998 г.]. Иваново: ИГХТУ (в печати).

Гловинска 1993: *Гловинская, М. Я.* Семантика глаголов речи с точки зрения речевых актов. - В кн.: Русский язык в его функционировании: Коммуникативно-прагматический аспект. М.: Наука, с. 158-218.

Букановић 1994: *Букановић, Владо.* Глаголи *требати* и *ваљати* и њихова инфинитивно/презентска допуна. // Научни састанак слависта у Вукове дане, 22/2, стр. 119-126.

Ивић, 1971: *Ивич, М.* О маркированности предиката придаточных предложений по признаку мобильности. - В сб.: Исследования по славянскому языкознанию. Сборник в честь шестидесятилетия профессора С. Б. Бернштейна (отв. ред. Е.В. Чешко). М.: Наука, с. 158-161.

Ивић 1972: *Ивић, Милка.* Проблематика српскохрватског инфинитива. // Сборник за филологију и лингвистику, XV/2, стр. 115-138.

Иљухина 1986: *Иљухина, Н.А.* Семантическая системность глаголов желания и намерения (в сочетании с инфинитивом). Автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук. Воронеж: Воронежский гос. ун-т.

Кордић, 1997: *Kordić, Snježana.* Употреба глагола *требати*. // Научни састанак слависта у Вукове дане, 26/2, стр. 71-81.

Личен 1997: *Ličen, Marina.* Govorni čin tipa "zahvaljivanje" u nemačkom i srpskom jeziku. // Годишњак филозофског факултета у Новом Саду, књ. XXV, стр. 139-147.

Остин 1994: *Ostin, Dž. L.* Kako delovati rečima: predavanja na Harvardu 1955. godine (prev. s engl. M. Radovanović). Novi Sad: Matica srpska [=J.L. Austin. How to do Things with Words. Oxford University Press, 1962].

Падучева 1996: *Падучева, Е. В.* Семантические исследования (Семантика времени и вида в русском языке; Семантика нарратива). М.: Школа языка русской культуры".

Петрова 1997: Петрова, Е. С. Перформативные глаголы и перформативные предложения. - В кн.: Актуализация предложения: В 2 т. Том 2: Синтаксические модели и их варианты (под ред. А. И. Варшавской). СПб.: Изд-во С. Петербургского ун-та, с. 107-126.

Пипер 1997: Пипер, Предраг. Језик и простор. Београд: Чигоја штампа (=Библиотека XX век, 91).

Поповић 1997: *Попович, Л.* Языковая реализация бехабитивов в эпистолярном дискурсе русского, украинского и сербского языков. - В сб.: Сопоставительные и сравнительны исследования русского и других языков: (Доклады) (отв. ред. Б. Станкович) [=IV Международный симпозиум МАПРЯЛ, Белград-Нови-Сад, 8-10 октября 1996 г.]. Београд: Славистичко друштво Србије: Филолошки факултет, с. 367-373.

Серл 1991: *Serl, Džon.* Govorni činovi: ogled iz filozofije jezika (prev. s engl. M. Đukić). Beograd: Nolit [=J.R. Searle. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge: University Press, 1970].

Танасић 1995-1996: *Танасић, Срејџо*. О употреби глагола *ӣреба-ӣи*. // Наш језик, XXX/1-5, стр. 44-52.

Формановска 1982: *Фомрановская, Н. И.* Русский речевой этикет: лингвистический и методический аспекты. М.: Русский язык.

Дојчил Војводић

VERBA DICENDI В ПЕРФОРМАТИВНОМ УПОТРЕБЛЕНИИ (ОПЫТ СЕМАНТИЧЕСКОЙ ИНТЕРПРЕТАЦИИ)

Резюме

В статье (на материале сербского языка) анализируются глаголы речи в перформативном употреблении. Рассматривая настоящие глаголы в лексико-семантическом аспекте, автор выделяет следующие речевые (иллокутивные) акты, сгруппированные преимущественно на основании семантических компонентов данных глаголов с разными видами перформативной интенциональности (коммуникативной целенаправленности): (1) сообщения, (2) названия и назначения (3) уверения и подтверждения, (4) признания, (5) обязательства и обещания, (6) предсказания, (7) предупреждения, (8) запреты/разрешения, (9) требования и приказы, (10) просьбы, (11) приглашения, предложения и советы, (12) согласия / возражения, отрицания и споры, (13) осуждения/одобрения и прощения, (14) отказы, отмены и отречения (15) выражения речевого этикета (пожелания, благодарности, извинения, соболезнования, приветствия, представления, поздравления). Обобщая результаты анализа, автор замечает, что основным (общим) семантическим компонентом всех перформативных глаголов является компонент интенциональности "хочу" (в своих двух реализациях - "желаю" и "я намерен"), что отражается в перформативной формуле (иллокуции), либо эксплицитно, либо имплицитно. В заключение отмечается, что данную семантическую интерпретацию глаголов речи можно использовать не только в их лексикографическом анализе, но и в их рассмотрении с других точек зрения, в первую очередь, с синтактико-семантической, функционально-грамматической и прагматико-стилистической.